

Юлія Рібцун

СХОДИНКАМИ
ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ

Навчально-методичний посібник

*Схвалено
для використання в роботі з дітьми
з особливими освітніми потребами*

Тернопіль
"Мандрівець"
2017

УДК 376-056.264-053.4:[37.016:811.161.2'233]
ББК 74.356
Р 49

*Схвалено ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти"
для використання в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами
(лист № 2.1/12-Г-692 від 25. 08. 2016 р.)*

Рецензенти:

Л. В. Тищук – кандидат психологічних наук, учитель-логопед, завідувач Центру розвитку дитини № 53 "АБВГДейка" м. Житомир;

Н. А. Яцишин – старший учитель, учитель-логопед вищої категорії дошкільного навчального закладу № 5 Управління освіти Луцької міської ради м. Луцьк.

Рібцун Ю. В.

Р 49 Сходінками правильного мовлення : навчально-методичний посібник / Ю. В. Рібцун. — Тернопіль : Мандрівець, 2017. — 240 с.

ISBN 978-966-944-000-6

У посібнику представлено навчально-методичний і мовленнєвий матеріал для подолання порушень фонетико-фонематичної складової мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Авторська ідея використання ігрових персонажів робить ігри-заняття цікавими та ефективними.

Для вчителів-логопедів, корекційних педагогів, вихователів дошкільних навчальних закладів, зокрема і спеціальних компенсуючого типу, з інклюзивною спрямованістю навчання та виховання, учителів молодших класів загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, працівників реабілітаційних центрів, батьків дітей з особливими освітніми потребами, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 376-056.264-053.4:[37.016:811.161.2'233]
ББК 74.356

Навчальне видання

РІБЦУН Юлія Валентинівна

СХОДИНКАМИ ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 15. 06. 2017 р. Формат 60x84 /16. Ум. друк. арк. 13,9. Наклад 1000 пр.

Видавництво "Мандрівець", 46400, м. Тернопіль, вул. Текстильна, 18.

Тел. (0352) 43-39-62, 42-39-62, тел./факс (0352) 52-43-38. <http://mandrivets.com>

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 3650 від 22. 12. 2009 р.

Друк з готових діапозитивів: ПП "Коло", м. Дрогобич, вул. Бориславська, 8.

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 498 від 20. 06. 2001 р.

Усі права застережено
All rights reserved
ISBN 978-966-944-000-6

© Ю. Рібцун, 2017
© ТОВ "Мандрівець", 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
Правильне мовлення – запорука успіху	8
Цікавинки-звуковинки	67
Здогадайлик.....	68
Абетка постановки звуків	72
Аналізаторні абетки.....	83
Просодичні підказки	87
Антиципаційна абетка	88
Дієслівна абетка.....	107
Абетка-скоромовочка	109
Звукокольорові підказки.....	110
Складові підказки	122
Звукоаналітичні підказки	130
Чистомовки-домовлянки для Настусі та Іванка.....	140
[б], [б'].....	142
[в], [в'].....	143
[г].....	145
[д], [д']	146
[ж].....	147
[з].....	148
[к], [к'].....	149
[л], [л'].....	150
[м], [м'].....	153
[н], [н']	154
[п], [п']	155
[р], [р']	156
[с], [с']	158
[т], [т'].....	159
[ф], [ф'].....	160
[х].....	161
[ц], [ц'].....	161

[ч].....	162
[ш].....	162
Звукосполучення [шч].....	163
Подорожуємо зі Звукограйком	164
[б].....	167
[в].....	168
[г].....	169–171
[ґ].....	172–173
[д].....	174
[дж].....	175–176
[дз].....	177–179
[ж].....	180–182
[з].....	183–185
[з'].....	186–188
[к].....	189–192
[л].....	193–196
[л'].....	197–200
[м].....	201
[н].....	202
[п].....	203
[р].....	204–207
[р'].....	208–209
[с].....	210–213
[с'].....	214–216
[т].....	217
[ф].....	218
[х].....	219–220
[ц].....	222–223
[ц'].....	224–226
[ч].....	227–229
[ш].....	230–233
[шч].....	234–236
ДЖЕРЕЛА	237

Головне завдання педагога – допомогти дитині з особливими освітніми потребами, підіймаючись сходинками розвитку, запалити вогник світла у своїй душі та серці.

Ю. Рібцун

ПЕРЕДМОВА

Знайомлячись із людиною, спершу звертаємо увагу на її зовнішність, однак, почувши перші слова з вуст співрозмовника, констатуємо, що все інше відходить на другий план. Саме тому мовлення можна порівняти з візитною карткою людини, адже від того, наскільки чітко, фонетично, лексично, граматично правильно та зрозуміло вона висловлює свої думки, залежить її спілкування з довколишніми, кар'єрний ріст, успішність у житті загалом.

Вади фонетико-фонематичної аспекту мовлення становлять значний відсоток усіх мовленнєвих порушень і, незважаючи на уявну легкість у своїх проявах, негативно впливають як на фізичний, психічний, так і соціальний розвиток дитини. Серед чинників фізичного розвитку привертає до себе увагу недостатнє функціонування вегетативної нервової системи (почервоніння чи, навпаки, блідість шкіри, підвищена пітливість, прискорене серцебиття, порушення дихальної функції тощо), поява енурезу чи шкідливих звичок у вигляді гризіння нігтів, смоктання пальця тощо, що можуть переростати у нав'язливі супутні рухи. Серед негативних чинників психічного розвитку найпомітнішими є недостатній рівень сформованості сприймання, уваги та пам'яті різних модальностей, мисленнєвих функцій та операцій, зниження пізнавальної та мовленнєвої активності загалом, поведінкові порушення, замкненість і невпевненість. Неприятливими чинниками соціального розвитку виступають труднощі адаптації, дещо спрощене змістове наповнення різних видів діяльності (особливо ігрової та комунікативної), занижена самооцінка, зокрема як наслідок гіпер- чи гіпоопіки з боку батьків і висміювання (передражнювання) іншими дітьми, наявний в окремих дошкільників психофізичний інфантилізм, специфічні труднощі спілкування. Це, своєю чергою, потребує комплексного педагогіко-психолого-медичного підходу у виправленні мовленнєвих вад у дітей.

Сучасний інформатизований світ, здавалося б, створює максимальні умови для всебічного розвитку дитини, зокрема й мовленнєвого,

однак це не зовсім так. Користуючись сучасною технікою, дошкільник переважно всі ігрові дії виконує мовчки, що обмежує його мовленнєвий досвід. Навіть пропонуючи дитині для розгляду невеличкі предметні зображення, відзначаємо, що вона вказівним і великим пальцями прагне збільшити їх або починає гортати сторінки книги всією долонею, як на дисплеї, що підкреслює важливість використання під час роботи з дошкільником, для оптимізації його мовленнєвого розвитку, ілюстративного роздаткового та книжного матеріалу.

Усе зазначене вище свідчить про актуальність появи навчально-методичного посібника, який би мав наукове підґрунтя, враховував мовленнєві та психологічні особливості дошкільників із фонетичним (ФН) і фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення (ФФНМ), був спрямований на подолання означених порушень, давав би змогу здійснювати комплексну поглиблену діагностику стану загальномовленнєвого розвитку дошкільників, мати загальну модель корекційно-розвивального процесу, будувати мікропрограми, адекватні виявленим індивідуально-типологічним особливостям дітей, відстежувати моніторинг розвитку кожної дитини з урахуванням резервних можливостей корекційно-розвивального процесу, вдосконалення професійної майстерності вчителів-логопедів для оптимізації та інтенсифікації логопедичної роботи.

Саме тому нами і розроблений навчально-методичний посібник “Сходінками правильного мовлення”, який побудований з урахуванням новітніх наукових підходів:

- ▶ *діяльнісного* (Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, В. Зінченко, О. Леонтєв, Ю. Рібцун, С. Рубінштейн, Л. Фрідман, Г. Щедровицький та ін.) – взаємозв’язок мовленнєвої та мисленнєвої, продуктивної видів діяльності;
- ▶ *компетентнісного* (І. Бех, А. Богуш, І. Зарубінська, Ю. Рібцун, К. Клєрріп та ін.) – формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільника як цілісного складнофункціонального утворення, що характеризує успішний кінцевий результат логокорекційної роботи – повноцінне оволодіння мовленням;
- ▶ *особистісно зорієнтованого* (В. Давидов, Я. Коломинський, І. Кон, А. Петровський, Ю. Рібцун, І. Якіманська та ін.) – спрямованість ігрових навчально-виховних завдань на конкретну дитину.

“Сходінками правильного мовлення” розроблено відповідно до авторської спеціальної програми навчання та виховання дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення з одночасним урахуванням вимог Базового компонента дошкільної освіти [2, 29, 31].

У змісті посібника розкрито основні завдання інваріантної частини змісту дошкільної освіти і таких освітніх ліній:

“*Мовлення дитини*” – уточнення та формування правильної звуковимови, збагачення словника, вдосконалення граматичного складника та зв’язного мовлення, виховання чуття мови та зацікавленості її вивчення;

“*Гра дитини*” – ігрова стимульовальна форма запропонованих завдань, виховання пізнавальної та мовленнєвої активності;

“*Особистість дитини*” – формування позитивного образу “Я” дитини через успішне опанування звуковимовними навичками, закріплення правил безпечної поведінки;

“*Дитина в соціумі*” – розвиток толерантності, бажання допомогти іншій дитині навчитися правильно розмовляти, вміння за потреби звернутися по допомогу до дорослого;

“*Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі*” – порівняння артикулювання звуків і складів, співвіднесення слів як за звучанням, так і за кількістю складів;

“*Дитина у природному довкіллі*” – розширення знань та уявлень про природу нашої планети, вправління в умінні встановлювати причиново-наслідкові зв’язки;

“*Дитина у світі культури*” – отримання естетичного задоволення від ознайомлення з мовленнєвим матеріалом.

Посібник містить чотири розділи.

Перший – “**Правильне мовлення – запорука успіху**” – ознайомлює з найпоширенішими вадами звуковимови у дітей та етапами їх виправлення відповідно до авторської моделі корекційно-розвивальної роботи з подолання вад фонетико-фонематичного аспекту мовлення.

Другий – “**Цікавинки-звуковинки**” – пропонує практичний матеріал для формування як фонетичного, так і фонематичного складників.

Третій – “**Чистомовки-домовлянки для Настусі та Іванка**” – презентує мовленнєвий матеріал для формування антиципаційних здібностей, привертання уваги дошкільників до звукоскладової структури слова, збагачення лексичного аспекту мовлення.

Четвертий – “**Подорожуємо зі Звукограйком**” – пропонує ігрові завдання з автоматизації приголосних звуків і розвитку фонематичних процесів.

Сподіваємося, що запропонований матеріал буде корисним і його активно використовуватимуть під час проведення ігор-занять із дітьми з порушеннями фонетико-фонематичного аспекту мовлення.